

a feldolgozott információkat olyan *információkereső rendszerekben kell tárolni*, amelyek gyors és sokszempontú keresést tesznek lehetővé;

az információs rendszerek elméleti és módszertani alapjait tökéletesíteni kell, s foglalkozni kell új rendszerek létrehozásával (faktografikus, információ–logikai stb.) is.

E meghatározás értelmében a dokumentumok két csoportra oszthatók: egyrészt olyanokra, amelyekkel a kutatók közvetlenül dolgoznak, másrészt olyanokra, amelyeket információs rendszerek dolgoznak fel.

A tudományos információs tevékenység feladatait vizsgálva szembetűnik, hogy hiányzik közülük az adatokról, koncepciókról adott tájékoztatás, ami azonban a vezetési döntésekhez elengedhetetlen. R. P. VCSEASNIJ szerint éppen ezért *új típusú információkereső rendszereket kell létrehozni*, mégpedig nem a dokumentumokra, ismeretekre, hanem a termelés különböző területein és szintjein dolgozó szaktanácsadókra, szakemberekre alapozva. Ilyen rendszerek kapitalista országokban már működnek.

Összefoglalva megállapítható, hogy a tudományos információs tevékenység a tudományos munka önálló részeként feltétlenül meggyorsította a tudományos fejlődést, azonban a tájékoztató rendszerek hatássága az információs munkafolyamatok ésszerű megosztásától függ.

Irodalom

- ROWLETT, R. J., Jr.: The role of secondary services and information analysis centers. Washington, D. C. 1972. p. 111–115.
- MIHAJLOV, A. I. – CSERNŰJ, A. I. – GILJAREVSKIJ, R. SZ.: Osznovü informatiki. Moszkva, Nauka, 1968. p. 42–43.
- BŰKOV, V. V.: Metodü nauki. Moszkva, Nauka, 1975. 203 p.
- Dissemination and use of the information of physics = Information, 5. köt. 4. sz. 1973. 1. rész, p. 205–214.
- BERNSTEIN, É. SZ.: O szfere informacionnoj dejatel'noszt' = Naucsno-Tehnicoszkaja Informacija, 1. sor. 11. sz. 1968. p. 14–15.
- URSZUL, A. D.: Problema informacii v szovremennoj nauke. Filozofszkie ocserki. Moszkva, Nauka, 1975. 141 p.
- BLEK, A. V.: Informacionnoe obeszcpcsenie naucsnuh iszledovanij. Leningrad, Nauka, 1974. p. 28–36.
- VCSEASNIJ, R. P.: Ob odnom tipe informacionno-poizskovoj szisztemu = Naucsno-Tehnicoszkaja Informacija, 2. sor. 11. sz. 1975. p. 15–16.
- GVISIANI, D. M.: Na blago cselovecsesztva = Izvesztija, 1972. 130. sz.

/BLEK, A. V.: Naucsno-informacionnaja dejatel'noszt' pri obszcstvennom razdelenii truda = Naucsno-Tehnicoszkaja Informacija, 1. sor. 3. sz. 1977. p. 5–7./

(Novák István)

Kutatási és fejlesztési intézetek információellátásának jellegzetességei

Az információs rendszer hatékonyságának kérdése a kutatási és fejlesztési intézetekben dől el. Ezért a felsőbb információs szerveknek meg kell ismerniük a kutatási és fejlesztési intézetek információellátásának jellegzetességeit. Ennek alapján részint saját szolgáltatásait kell megjavítaniuk, részint pedig a szóban forgó intézmények információs szerveit kell módszertanilag támogatniuk.

A kutatási és fejlesztési intézmények *információellátásának jellegzetességei*:

a) az intézmények profiljának megfelelően, a tudományos–műszaki információ általában igen *szűk tematikára irányul*. Ennek betartása érdekében szükségük van az intézmények tudományos–műszaki információs szerveinek erősen szakosított rubrikátorra;

b) az információellátást általában a felsőbb szintű információs szervek *szekunder szolgáltatásai* biztosítják;

c) az intézmények információs szervei közvetlen kapcsolatban állnak a felhasználóval, ami lehetővé teszi – szinte párbeszéd formájában – *a felhasználói igények és szükségletek folyamatos tanulmányozását*, illetve az információellátás ennek megfelelő közvetlen korrigálását;

d) az alsószintű információs szervektől lényegében csak *releváns információkat* szereznek be az érintett szakemberek közvetlen kéréseire;

e) az információellátás minőségét az információ *hasznossági mutatói* mérik.

A kutatási és fejlesztési intézmények információellátásában két alapforma uralkodik, a *kurrens szelektív információterjesztés*, valamint a *retrospektív keresés*. A szolgáltatások bázisát képező szekunder forrásokhoz az intézményi információs szervek az ágazati információs központ hagyományos és mágnesszalagos szolgáltatásai, vagy pedig a Referatívnyü Zsumal és más referálólapok révén jutnak.

A hatékony információellátáshoz azonban a relevancia (vagyis, hogy az adott információ tematikailag megfelel az intézet és egyes munkatársai tevékenységi profiljának) követelményének betartása még csak az első lépcsőt jelenti. A második lépcső az, hogy a releváns információ tartalmilag az intézet, illetve egyes munkatársai tényleges információszükségleteinek feleljen meg, azaz pertinens legyen. A hatékony információellátás a kutatási és fejlesztési intézmények körülményei között csak a harmadik lépcsőben valósítható meg igazában, ami azt jelenti, hogy a szolgáltatott információt az intézmény és egyes munkatársai *ténylegesen fel tudják használni munkájuk közben*. Ez a hasznos információ.

Tehát az intézményi információs szerv kimeneti információi (S) elvileg releváns (R), pertinens (P) és hasznos (H) információkból tevődnek össze, azaz $S = R + P + H$. Az előzőekből kitűnik, hogy intézményi szinten relevancia- és pertinencia-mutatókkal nem érde-

mes operálni, mivel az információellátás minőségét csak a *hasznossági mutató* (K_h) fejezi ki:

$$K_h = \frac{H}{S}$$

Célszerű, ha a hasznossági mutatót minden egyes intézményi információs szervre kiszámítjuk, illetve e számítását évenként egyszer-kétszer megismételjük. Ha a *hasznossági mutató értéke alacsony*, illetve csökken, akkor a következőket kell tennünk:

meg kell vizsgálni az intézményben dolgozó szakemberek információs szükségleteit;

pontosítani kell információ kéréseiket;

a szükségletek és a kérések szempontjából ellenőrizni kell a rubrikátort;

ellenőrizni kell az információforrások és a kérések indexelésének minőségét.

/GRJAZNOV, N. I. – SZAPLINA, T. B.: *Oszobennoszti informacionnogo obeszpecsenija NIOKR na urovne nizovoj informacionnoj szluzsbü NII i KB = Naucsno-Tehnicoszskaja Informacija, 1. sor. 6. sz. 1977. p. 1–5./*

(Futala Tibor)

Referálás indikátorok segítségével

Indikátorok figyelembevétele és referátum-minták alkalmazása bizonyos gyakorlási idő eltelte után meggyorsíthatja a referálás munkáját. Különösen hosszabb és

idegen nyelvű dokumentumok esetén, valamint új munkatársak betanulása során mutatkoznak meg ennek a módszernek az előnyei, így többek között a referátumok minőségének javulása.

Köztudott, hogy egy dokumentum leglényegesebb információi általában a dokumentumban elsősorban található néhány mondatban összpontosulnak. A szakszövegek többségében az egyes bekezdések első mondata tartalmazza a bekezdés alap gondolatát, ezt követik a példák és magyarázatok, majd a visszatérés az alap gondolatra. A minden valószínűség szerint fontos szövegrészek a bevezetés, az összefoglalás, valamint az összekötő mondatok az irodalom értékelése, a kísérletek leírása stb. után.

Fentiek figyelembevételén kívül a referálói munka hatékonysága indikátorok segítségével növelhető. Legfontosabbak a feladatra és az eredményre utaló indikátorok.

A fontos tartalmi elemeket magukban foglaló mondatok és az indikátorok összefüggéseinek pontos meghatározására 3–3 német, orosz és angol nyelvű folyóiratnak 1972. évfolyamát, ezen belül minden egyes folyóirat valamennyi dokumentálására érdemes cikket vizsgálták.

Az 1. táblázat a dokumentálásra érdemes cikkek számát, illetve az ezekben talált indikátorok számát és százalékarányát mutatja. A 2. és 3. táblázatban a német nyelvű lapokban előforduló feladatra, illetve eredményre utaló indikátorok száma, illetve százalékaránya látható.

A kapott eredményekből kitűnik, hogy az indikátorok száma folyóiratok, illetve nyelvterületek szerint erősen változó. Ha a cikkben szerzői referátum vagy

Az indikátorok megoszlása

1. táblázat

Folyóirat	A dokumentálásra érdemes cikkek száma	Feladatra utaló indikátorok		Eredményre utaló indikátorok	
		száma	aránya a cikkek számában, %	száma	aránya a cikkek számában, %
Neue Hütte	130	82	63	50	38,5
Organisation	25	20	80	6	24
Die Technik	117	60	51,3	28	24
Német nyelvű cikkek	272	162	59,6	84	31
Cvetnue Metallü	359	217	60,5	245	62,6
Mehanizacija i Avtomatizacija Proizvodstva	219	131	59,8	122	55,7
Élektrohímija	462	417	90,3	346	75
Orosz nyelvű cikkek	1040	765	74,7	713	68,8